

EEN LEVEN LANG BEWEGEN IN OVERIJSSSEL

De kracht van sport en bewegen
voor een inclusieve samenleving

Colofon

Titel

Een leven lang bewegen in Overijssel. De kracht van sport en bewegen voor een inclusieve samenleving (eindverslag)

Rapportage

Maike Heethaar - kwartiermaker breedtesport en talentontwikkeling
Eralt Boers - kwartiermaker breedtesport en talentontwikkeling

Datum

Augustus 2018

Opdrachtgever

Provincie Overijssel

Inhoud

1. Vooraf	4
2. Zo zijn we te werk gaan	6
3. Dit hebben we gezien	7
3.1 Landelijke ontwikkelingen	7
3.2 Ontwikkelingen in de provincie Overijssel	11
4. Zo kijken we tegen deze ontwikkelingen aan	13
4.1 De waarden van sport en bewegen	13
4.2 De plek van sport en bewegen in de provincie Overijssel	14
4.3 Hoe benut de provincie de waarden van sport en bewegen?	15
5. Waar moet de focus liggen?	17
6. Dit gunnen wij de provincie Overijssel!	19
Bijlage 1: voorbeeldprojecten en -programma's	22
Bijlage 2: betrokken professionals	24
Bijlage 3: ons avontuur	30

1. Vooraf

'Laten we het beste uit elkaar halen als aanjagers en verbinders'

(Maaïke Heethaar en Eralt Boers)

Klaar voor de start...

Als team zijn we vertrokken met een missie in de twee regio's Twente en IJsselland. Goed voorbeeld doet goed volgen en als aanjagers en verbinders hebben we dan ook de maximale inspanning geleverd om het beste uit onszelf en elkaar te halen. Met volle energie zijn we erin gestapt en die energie hebben we ook in het veld gevoeld. Ons doel was om te kijken hoe de provincie het beste uit zichzelf kon halen op het gebied van sport en bewegen. Dat resulteerde erin dat we al snel veel potentie zagen. We hebben landelijke, provinciale en lokale ontwikkelingen gevolgd en literatuuronderzoek gedaan. Maar bovenal stonden wij met onze 'poten in de klei', in de actiestand en hebben we vele gesprekken mét en over het veld gevoerd. We nemen jullie mee in ons 'avontuur' en bij deze alvast een tipje van de sluier... Het moment is daar om nog meer gebruik te maken van sport en bewegen als katalysator voor een Overijssel waar iedereen meedoet!

Hoe leest u dit rapport?

Dat kan op verschillende manieren. We hebben een infographic laten maken waarop u in één oogopslag de ambities van de provincie Overijssel terugziet. Deze vindt u op de volgende pagina. Wilt u eerst meer weten over wat we hebben gezien? Blader dan door naar hoofdstuk 2. Meteen weten welke kansen we zien voor de provincie Overijssel? Ga dan naar het laatste hoofdstuk met aanbevelingen (6). Tot slot heeft een illustrator ons avontuur in één grote praatplaat samengevat. Deze is opgenomen in bijlage 3.

Een leven lang bewegen in Overijssel

Voor iedereen

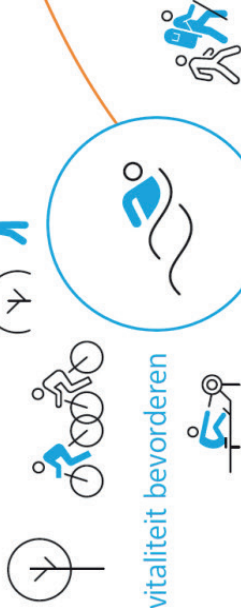
Op een eigen niveau

Met een eigen doel

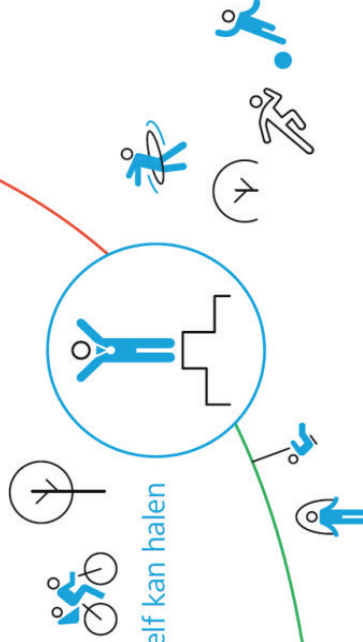
Met sport en bewegen willen we:

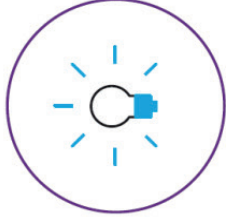
Gezondheid en vitaliteit bevorderen

Ontmoeting en sociale samenhang stimuleren

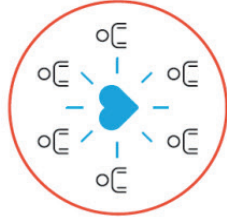
Dat ieder kind het beste uit zichzelf kan halen

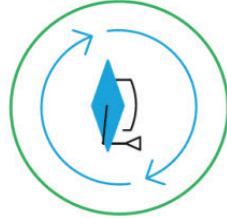
Slimme verbindingen leggen

Innovatie

Verleiden tot samenwerken

Delen en leren

2. Zo zijn we te werk gaan

'Breng in kaart hoe we in Overijssel een optimale samenhang en samenwerking kunnen creëren vanuit ieders kracht.'

(Bert Boerman, gedeputeerde provincie Overijssel)

In september 2017 zijn we gestart met de volgende opdracht:

- Inventariseer de stakeholders en hun visies en opvattingen.
- Maak daarbij gebruik van de eerdere verkenning van Maaïke Heethaar.
- Zoek gemeenschappelijke opvattingen, waarden en visies op netwerken en organisatiestructuur.
- Breng bestaande netwerken in kaart en ontwikkel/versterk netwerken.
- Maak daarbij een verbinding tussen breedtesport, talentontwikkeling en waar relevant, topsport.
- Ontwikkel een blauwdruk van een realistische, breed gedragen netwerkstructuur voor breedte sport en talentontwikkeling.
- Inventariseer plannen en projecten bij gemeenten en organisaties.
- Geef inzicht in hoe optimaal samengewerkt kan worden (door gemeenten, organisaties en provincie) bij het inhoud geven aan gezamenlijke ambities.
- Zoek naar de meerwaarde van provinciale ondersteuning bij robuuste programma's op het thema breedtesport en talentontwikkeling.

We hebben tal van gesprekken gevoerd met verschillende professionals, organisaties en instellingen die zich bezighouden met sport, bewegen en gezondheid in de breedste zin van het woord. Ook hebben we aansluiting gezocht bij bestaande en nieuwe netwerken en overleggen. Doel van de gesprekken en overleggen was telkens om te komen tot een inventarisatie van opvattingen, visies en plannen over sport, bewegen en gezondheid. Ook hebben we verder gekeken dan onze eigen provinciegrenzen. Slimme verbindingen leggen en het delen en leren kent immers geen grenzen. Daarnaast hebben we continu gekeken naar de relatie tussen projecten en organisaties en de lijn tussen breedtesport en talentontwikkeling.¹

Naast een externe verkenning hebben we periodiek intern ambtelijk én bestuurlijk overleg gevoerd met de provincie. Deze overleggen hadden een tweeledig doel. In de eerste plaats deden we verslag van de opbrengsten van het veldwerk, maar de overleggen zijn vooral gebruikt om de toekomstige koers en focus van de provincie te bepalen.

¹ Een overzicht van betrokken organisaties en professionals is opgenomen in bijlage 2.

3. Dit hebben we gezien

'Mooi dat de provincie deze rol pakt. Er zijn best veel initiatieven, maar ze weten soms niet eens van elkaars bestaan'
(Eric Lamsma, koplopersgroep Talentontwikkeling Overijssel)

In onze verkenning hebben we ons niet alleen gericht op lokale, regionale en provinciale initiatieven. We hebben ook gekeken welke landelijke ontwikkelingen van belang zijn voor de provincie Overijssel in het maken van keuzes voor toekomstig beleid.

3.1 Landelijke ontwikkelingen

Er zijn 5 landelijke ontwikkelingen die we hebben meegenomen in onze verkenning:

1. Nationaal Sportakkoord
2. De openbare ruimte als sportpark van de toekomst
3. Ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein
4. Aandacht voor (positieve) gezondheid
5. Aanpak bewegingsarmoede onder jongeren

1. Nationaal Sportakkoord

Op 29 juni 2018 is het *Nationaal Sportakkoord* vastgesteld en ondertekend door het ministerie van VWS, NOC*NSF, de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG). Doel van het akkoord is om de organisatie en financiering van sport toekomstbestendig te maken. In het Sportakkoord zijn de volgende thema's opgenomen:

1. Alle Nederlanders moeten in elke levensfase de kans krijgen om (meer) te sporten en te bewegen. *Een leven lang sporten en bewegen dus*. Speciale aandacht bij die visie krijgt het onderwerp 'inclusie', wat wil zeggen dat iedereen moet kunnen meedoen aan sport en bewegen.
2. *Duurzame sportaccommodaties*. Dit gaat niet alleen om inzet op duurzame energie en bouw, maar ook om toekomstbestendigheid en bezettingsgraad van sportaccommodaties. Verder is bij dit thema ook de aandacht voor de buitenruimte als plek om te sporten en te bewegen opgenomen.
3. *Vitale sportaanbieders*. Dit gaat om sportverenigingen en hun vrijwilligers, maar bijvoorbeeld ook om ondernemende sportaanbieders, zoals fitnesscentra, golfbanen en zwemscholen.²
4. *Van jongs af aan vaardig in bewegen*. Dit richt zich met name op het vergroten van (motorische) vaardigheden van kinderen.
5. *Aantrekkelijke sportcultuur*. Hoe blijft de sport positief en plezierig en hoe houden we de ideeën vanuit het programma Veilig Sportklimaat vast, zoals aandacht voor pedagogisch klimaat, positief coachen en begeleiding van vrijwilligers?

² Een vitale aanbieder heeft voldoende organisatiekracht (mensen, middelen, etc.) en is maatschappelijk actief.

Op 29 mei 2018 is namens de *pro-actieve sportprovincies*, waaronder de provincie Overijssel, een brief uitgegaan naar minister Bruins waarin de toezegging wordt gedaan om een bijdrage te leveren aan de uitvoering van het Sportakkoord. Thema's waar de betrokken provincies zich op willen richten zijn:

1. Sportevenementen
2. Talentontwikkeling
3. Regionale samenwerking met/tussen gemeenten op (sociaal - maatschappelijke) thema's
4. Mogelijk maken van innovatie

2. De openbare ruimte als sportpark van de toekomst

Een andere landelijke ontwikkeling die voor de provincie van belang is, is de *Omgevingswet* en de uitwerking daarvan voor sport en bewegen. Het idee van deze wet is om verbanden in de fysieke leefomgeving te leggen en één overkoepelend en richtinggevend beeld over dat gebied voor de langere termijn te maken. Dat moet leiden tot een duurzame ontwikkeling van de leefomgeving. Voor sport en bewegen zijn de inrichting van de openbare ruimte, accommodatiebeleid, zwembaden en sportvelden, preventie en samenwerking en burgervaarigheden aspecten die verbonden zijn bij deze nieuwe verandering. De Omgevingswet wordt zo een haakje voor tal van thema's waar ook de provincie met sport en bewegen aandacht voor kan hebben. Sporten en bewegen gebeurt namelijk al lang niet meer op het sportpark alleen. Terwijl sportverenigingen leden verliezen, wordt het ongebonden sporten steeds populairder. Er vindt een *verschuiving plaats van georganiseerde sport naar ongebonden bewegen*. Veel individuele en ongebonden sporters nemen hun toevlucht tot de openbare ruimte voor hardlopen, wandelen of fietsen. Sporten in de openbare ruimte wordt daardoor steeds zichtbaarder. Het lijkt een kwestie van tijd voordat de *openbare ruimte het grootste sportpark in iedere gemeente wordt*. De drempel om niet te gaan sporten is gelijk ook een stuk lager, mits de faciliteiten zoals voldoende groen en aantrekkelijk openbare sport- en speelplaatsen om te kunnen sporten en bewegen aanwezig zijn.

3. Ontwikkelingen binnen het Sociaal Domein

Er is veel beweging in het Sociaal Domein. De sociaalmaatschappelijke opgaven waar gemeenten mee te dealen hebben³ in relatie tot de beschikbare middelen zorgen voor enige frictie. Steeds meer gemeenten melden zich (mede daardoor) bij de VNG met forse tekorten op jeugdhulp. Sommige gemeenten kunnen en gaan dit compenseren met overschotten binnen het brede sociaal domein. Door diverse gemeenten in Overijssel worden al verschillende signalen afgegeven over de verwachte bezuinigingsopdracht over de volle breedte, zo ook voor sport en bewegen.⁴

³ Het Interbestuurlijk Programma (IBP) heeft 12 opgaven geformuleerd binnen het Sociaal Domein om zich als gezamenlijke overheden sterk voor te maken.

⁴ VSG vakoverleg Twente 12 juni 2018

Beweging in sociaal domein biedt kansen⁵

De andere kant van de medaille is dat de inzet van sport als middel binnen het sociaal domein een toenemende trend is. Sport was altijd een bescheiden bovenwettelijk onderdeel van de activiteiten van gemeenten maar lijkt nu, vanuit de vitaliteitsgedachte, steeds meer een duizenddingendoekje te zijn geworden. De exacte waarde van sport en bewegen voor gemeenten laat zich echter nog moeilijk uitdrukken. Gemeenten geven daarom ook aan dat er altijd wel een bepaalde scepsis is over de concrete resultaten bij het pleiten voor de sportbudgetten over de gehele linie. Volgens André de Jeu, directeur van de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG), is het onderzoeken en het verantwoorden met getalletjes volksziekte nummer één geworden. 'Gemeenten zouden bij sociale initiatieven vooral op projectbasis moeten kijken naar de toegevoegde waarde'.

De (toekomstige) Sociale Buurtsportcoach

Er zijn dus volop mogelijkheden om sport en bewegen onderdeel te laten zijn van het sociaal domein. Bijvoorbeeld met de inzet van de Sociale Buurtsportcoach. Deze lokale sportprofessionals kan nog beter worden ingezet voor de aanpak van actuele maatschappelijke vraagstukken. In mei 2018 is er een adviesrapport 'Van impuls naar duurzaamheid?' uitgekomen waarin men pleit om van brede impuls naar een nog meer structureler karakter te gaan en de buurtsportcoach door te ontwikkelen tot 'Sociale Buurtsportcoach'. Dit ten behoeve van het duurzaam effect op de sportinfrastructuur, met name op de ambitie om verbindingen aan te gaan tussen sport, zorg, onderwijs en het sociale domein. Om dit te bewerkstelligen is het advies aan VWS gegeven om een leergang te (laten) ontwikkelen die buurtsportcoaches voedt met tools en kennis om de rol van sport in de transformatieagenda op lokaal niveau vorm te geven en optimaal te benutten.

4. Aandacht voor (positieve) gezondheid

De komende decennia neemt de vraag naar zorg aanmerkelijk toe, onder andere vanwege de vergrijzing. Ze verandert ook van karakter, doordat chronische aandoeningen het beeld van de gezondheidszorg gaan bepalen. Het aantal mensen met een chronische aandoening zal het aantal mensen met een tijdelijke aandoening ver overtreffen. Dat heeft grote gevolgen, mede gezien de volgende ontwikkelingen:⁶

- De levensverwachting stijgt van 81,5 jaar in 2015 naar bijna 86 jaar in 2040.
- Het aantal mensen van 100 jaar en ouder zal tussen nu en 2040 bijna verviervoudigen.
- De levensverwachting in goede ervaren gezondheid neemt tot 2040 ongeveer evenveel toe als de totale levensverwachting.
- In 2040 hebben we op 65-jarige leeftijd nog 14 jaar in goede ervaren gezondheid in het vooruitzicht en 16 jaar zonder beperkingen.
- Ook in de toekomst veroorzaken kanker en hart- en vaatziekten het grootste deel van de sterfte. Daarnaast sterven steeds meer mensen aan de gevolgen van dementie

⁵ Bron: Binnenlands Bestuur

⁶ Trendscenario 2040, RIVM

Het voorkómen van chronische aandoeningen wordt hierdoor een belangrijke opgave voor de gezondheidszorg. Verder kan de gezondheidszorg door vroeg in te grijpen veel doen om erger te voorkomen als mensen toch een chronische aandoening krijgen. De gezondheidszorg zal de komende jaren een grote veranderingsslag moeten maken: *van ziekte en zorg (zz) naar gezondheid en gedrag (gg)*.

Vanuit deze ontwikkeling introduceerde Machteld Huber in 2012 het concept *Positieve Gezondheid* in Nederland. In dit concept wordt gezondheid niet meer gezien als de af- of aanwezigheid van ziekte, maar als het vermogen van mensen om met de fysieke, emotionele en sociale levensuitdagingen om te gaan en zoveel mogelijk eigen regie te voeren. In deze visie is gezondheid niet langer strikt het domein van de zorgprofessionals, maar van ons allemaal. Het gaat immers om het vermogen om met veranderende omstandigheden om te kunnen gaan. Verschillende gemeenten nemen het model van Positieve Gezondheid als uitgangspunt voor beleid. In Overijssel zijn dat o.a. Steenwijkerland, Zwolle en Enschede.

Het ministerie van VWS wil daarnaast door middel van de *Preventiecoalitie* mensen stimuleren tot gezond gedrag: meer bewegen, niet roken, matig alcoholgebruik, veilig vrijen en gezond eten. Met de subsidieregeling Preventiecoalities wil het ministerie van VWS de structurele samenwerking tussen zorgverzekeraars en gemeenten op het gebied van preventieactiviteiten voor risicogroepen stimuleren en activeren. Sport en bewegen maakt hier nadrukkelijk onderdeel van uit. Zorgverzekeraars en gemeenten kunnen met de subsidieregeling Preventiecoalities een derde van de kosten van de procescoördinatie van een gezamenlijke aanpak van effectieve preventieactiviteiten voor risicogroepen financieren.⁷

5. Aanpak bewegingsarmoede onder jongeren

Onderzoek van o.a. de Hanze Hogeschool laat zien dat sport en bewegen positieve effecten heeft voor de fysieke en cognitieve ontwikkeling, ook op de langere termijn. Ander onderzoek laat zien dat Nederlandse kinderen gemiddeld zo'n 10,5 uur per dag zitten, waarvan drie tot vier uur achter de tv of computer. Ook biedt twintig procent van de basisscholen niet de minimale twee uur bewegingsonderwijs aan per week. Dit heeft tot gevolg dat 23 procent van de Nederlandse jeugd tussen zes en elf jaar over onvoldoende bewegingsvaardigheden beschikt. Daarnaast heeft 13,7 procent van de kinderen tussen vier en twintig jaar overgewicht. Bewegingsarmoede onder kinderen is een serieus en groot probleem. Op 26 juni 2018 heeft een aantal (bekende) sportcoaches namens de sportwereld een petitie aangeboden aan de vaste Kamercommissie OCW over het belang van bewegen. Daarin wordt aandacht gevraagd voor de volgende onderwerpen:

1. Meer buiten spelen en een schoolomgeving die uitnodigt tot bewegen (bewegend leren);
2. Introductie 'toets voor bewegen': het fysieke alfabet;
3. Minimaal 2 uur per week gymles door een bevoegde leraar;
4. Minimaal 2 sporten beoefenen en leren genieten van sport en omgaan met winst en verlies tijdens de basisschoolleeftijd;
5. Beter geschoolde trainers en vrijwilligers bij onze duizenden sportverenigingen.

⁷ Zie ook: <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2016/11/03/21-9-miljoen-extra-voor-preventie>.

3.2 Ontwikkelingen in de provincie Overijssel

In de provincie Overijssel zijn tal ontwikkelingen die van belang zijn om te noemen. We bespreken hier de meest in het oog springende.

Sportservice Overijssel (SSO) is de provinciale ondersteuningsorganisatie voor sport en bewegen in de provincie Overijssel. De taken en verantwoordelijkheden van SSO zijn de afgelopen jaren veranderd. Waar de kerntaken voorheen lagen op uitvoerend en adviserend niveau, zijn deze in de periode 2016-2018 steeds meer verschoven naar onderzoek, innovatie en netwerkontwikkeling. Daarnaast is SSO vanuit de Alliantie Sociale Kwaliteit in de periode 2017 tot 1 oktober 2018 verantwoordelijk voor het delen van kennis over sport en bewegen binnen Overijssel. Na 1 oktober 2018 verandert de ondersteuningsstructuur.

Een andere ontwikkeling die op provinciaal niveau speelt, is de samenwerking tussen de vier grootste ondersteuningsorganisaties op het gebied van sport, bewegen en gezondheid in de provincie Overijssel; Sportbedrijf Almelo, Sportbedrijf Deventer, Sportaal (Enschede) en SportService Zwolle. Eind 2017 zijn zij een verkenning gestart om krachten te bundelen ten behoeve van kennisdeling en het optimaal benutten van de potentie van sport en bewegen in Overijssel. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een eerste aanzet van een Sportalliantie Overijssel waarbinnen diverse speerpunten zijn opgenomen.⁸

Tot slot is vanuit de initiatiefgroep talentontwikkeling Twente (zie ook 'Regionale verschillen') in september 2017 het initiatief genomen om met de regio Zwolle de samenwerking te intensiveren. Van daaruit is de 'Koplopersgroep Talentontwikkeling Overijssel' ontstaan, bestaande uit vertegenwoordigers uit de regio's Zwolle, Salland en Twente. De koplopersgroep is momenteel (juli 2018) bezig met netwerkvorming en het ontwikkelen van een provinciaal plan om talentvolle bewegers in Overijssel te ondersteunen.

⁸ In juli 2018 is een eerste verkennend gesprek gevoerd tussen de Alliantie en Sportservice Overijssel over samenwerking.

Regionale verschillen

Van oudsher is de samenhang en samenwerking tussen gemeenten en andere partijen die zich bezighouden met sporten en bewegen in de regio Twente sterk. Er bestaat bijvoorbeeld al jaren een ambtelijk overleg sport en bewegen en verschillende Twentse gemeenten werken op verschillende thema's met elkaar samen zoals bijvoorbeeld op het gebied van aangepast sporten. Dit heeft geresulteerd in een regionale visie Sport & Bewegen Twente. Ook is in 2017 vanuit het werkveld een initiatiefgroep talentontwikkeling in het leven geroepen als reactie op het ontbreken van een Twents netwerk dat talentvolle sporters zou kunnen begeleiden en ondersteunen. Naast aandacht voor sport en bewegen is er in Twente vanuit Vitaal Twente veel aandacht voor vitaliteit. Vitaal Twente richt zich met haar partners op het versnellen en implementeren van innovaties met een positieve impact op de vitaliteit van de Twentenaar. Tot slot heeft Twente het regionetwerk 'Twente Gezond' dat geïnspireerd is op de werkwijze van het Nationaal Programma Preventie 'Alles is gezondheid' Twente Gezond is een platform van publieke en private organisaties in Twente die direct of indirect werken aan gezondheid in Twente.

In de 'regio IJsselland' is de samenhang tussen gemeenten minder sterk. Gemeenten kennen elkaar en wisselen kennis en ideeën uit, maar dat gebeurt minder structureel dan in Twente. Ze ontmoeten elkaar tijdens regionale VSG-overleggen en bilateraal. Op 26 juni 2018 is tijdens het VSG-regio overleg een eerste brainstorm gehouden over een mogelijke regionale visie. Daar zijn verschillende thema's benoemd die mogelijk op regionaal niveau kunnen worden opgepakt. Eén daarvan is het IJssellands model voor sport en bewegen, gebaseerd op het IJsslands model, waarin sport en bewegen wordt ingezet om midde-
lengtegebruik (alcohol, drugs, etc.) tegen te gaan. In het Vechtdal is al enkele jaren Vitaal Vechtdal actief. Vitaal Vechtdal zet zich vanuit sport en gezondheid in voor een gezonde, actieve regio. Vanuit de regio Zwolle worden verschillende initiatieven ontplooid op het gebied van talentontwikkeling, vitaliteit en gezondheid. Voorbeelden zijn talenterkenning in het onderwijs (SportService Zwolle), Zwolle Gezonde Stad (meerdere partners waaronder gemeente Zwolle en Hogeschool Windesheim) en het Health Innovation Park. Tot slot is vanuit de landelijke Preventiecoalitie het regionale verband Samen Gezond in Deventer ontstaan waarin organisaties als het Deventer Ziekenhuis, Carinova, Sportbedrijf Deventer en Saxion Hogeschool samenwerken.

Ontwikkelde projecten en programma's

Door de inzet van ons als kwartiermakers zijn niet alleen netwerken en samenwerkingsverbanden in kaart gebracht en ontwikkeld. We hebben ook verschillende programma's en projecten verzameld en aangejaagd, waar de provincie haar bijdrage in zal leveren. Een aantal voorbeelden hiervan is te vinden in bijlage 1.

4. Zo kijken we tegen deze ontwikkelingen aan

Het vorige hoofdstuk laat zien dat op landelijk en provinciaal niveau volop aandacht is voor sport en bewegen. Beide hebben ook raakvlak met tal van andere domeinen. Maar welke waarden van sport en bewegen worden door de provincie Overijssel nu eigenlijk benut? Om antwoord te geven op die vraag maken we gebruik van het Human Capital Model⁹ (Bailey, 2013).

4.1 De waarden van sport en bewegen

De toegevoegde waarde van sport en bewegen is volgens het Human Capital Model op veel vlakken effectief. Het model geeft inzicht in totaal 79 effecten van bewegen op basis van zes kernwaarden. Deze kernwaarden zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Effecten en veranderingen binnen de ene kernwaarde hebben invloed op andere kernwaarden. Hieronder worden ze besproken.

1. *Fysieke waarde:* lichaamsbeweging heeft een positieve invloed op de gezondheid en vermindert de kans op deze ziekten. Het is in elke levensfase effectief om te investeren in bewegen, maar hoe vroeger in het leven wordt aangeleerd om te sporten en bewegen, hoe langer er geprofiteerd kan worden van de fysieke waarde.
2. *Emotionele waarde:* het is bewezen dat lichaamsbeweging positieve invloed heeft op emotionele stoornissen en stemmingstoornissen. Beweging heeft hetzelfde effect als antidepressiva. Lichaamsbeweging zorgt ervoor dat je lichaam efficiënter om kan gaan met angst en stress. Ook lijkt het erop dat lichaamsbeweging het ontstaan van angst en stress zelfs kan tegengaan
3. *Sociale waarde:* sport en bewegen biedt een positief sociaal klimaat dat het mogelijk maakt sociale vaardigheden te ontwikkelen, om vrienden te maken en daarmee het sociale netwerk uit te breiden. Fysieke activiteiten kunnen zo bijdragen aan het tegengaan van maatschappelijke uitsluiting
4. *Persoonlijke waarde:* lichaamsbeweging is een krachtig middel bij het ontwikkelen van levensvaardigheden. Sport en bewegen kunnen significante invloed hebben op iemands levenservaring en levensloop
5. *Intellectuele waarde:* hoe meer je beweegt in je leven, hoe beter je op latere leeftijd cognitieve taken kunt uitvoeren

⁹ Onderzoeker Richard Bailey ontwikkelde op basis van wetenschappelijke literatuur samen met collega-onderzoekers en Nike het Human Capital model. Het model stamt uit 2013. Sindsdien zijn er vele nieuwe wetenschappelijke publicaties over de effecten van sport en bewegen verschenen. Hoewel deze invloed kunnen hebben op details, blijft de algemene strekking van het model onveranderd en krachtig.

6. *Financiële waarde:* Regelmatig bewegen is geassocieerd met zes tot tien procent hogere salarisinkomsten. Hierbij is zelfs sprake van een dosis-responsrelatie. Dit wil zeggen dat heel vaak bewegen gemiddeld leidt tot een hoger salaris dan regelmatig bewegen. Een mogelijke verklaring is dat bewegen leidt tot het verwerven van allerlei waarden (zoals eerder beschreven) die mensen uiteindelijk verantwoordelijker, competitiever en productiever maken. De financiële waarde is hiermee als het ware een resultaat van de fysieke, emotionele, individuele, intellectuele en sociale waarde van sport en bewegen. De economische waarde van sport hangt samen met de financiële waarde van sport. Bij economische waarde gaat bijvoorbeeld om de impact van sportieve evenementen op de lokale, regionale economie. Denk hierbij aan inkomsten van bezoekers en deelnemers, hotelovernachtingen en horecainkomsten.

Nu we weten welke waarde(n) sport en bewegen kunnen hebben voor de maatschappij, is het interessant te kijken hoe deze samenhangen met de aandacht voor sport en bewegen in de provincie Overijssel.

4.2 De plek van sport en bewegen in de provincie Overijssel

Sport en bewegen maken onderdeel uit van het programma Sociale Kwaliteit en krijgen een plek binnen de prestatielijn 'Gezond bewegen'. De provincie gebruikt daarmee sport en bewegen in de basis als middel om andere maatschappelijke doelen te realiseren, zoals het creëren van sociale samenhang en het ontmoeten van elkaar. Ze zet daar op in met bijvoorbeeld de regelingen 'Samen voor elkaar', 'Leefbare kleine kernen' en 'Zelfstandig leven en gezond bewegen'. De inzet van ons als kwartiermakers heeft voor een bredere kijk, focus en inzet op sport en bewegen gezorgd. We vertellen hier meer over in hoofdstuk 5 (focus). Er wordt daarnaast gekeken waar sport en bewegen kan worden aangehaakt bij andere kerntaken. Denk hierbij aan ruimte/omgeving, gezondheid en evenementen.

Ruimte/omgeving

Vanuit de *omgevingsvisie* schetst de provincie Overijssel haar visie op de ruimte in Overijssel. Onderwerpen als ruimtelijke ordening, milieu, water, verkeer en vervoer, ondergrond en natuur komen aan bod. Het gebruik van de openbare ruimte voor sport en bewegen krijgt in de omgevingsvisie nog weinig aandacht. Wel draait sinds enkele jaren het programma 'Groen, Groener, Groenst', waarbij kinderen van de basisschool een plan kunnen indienen om hun schoolplein te 'vergroenen'. Er ligt een verbinding met bewegen, maar deze is niet expliciet gemaakt.

Gezondheid

Door de provincie wordt een verkenning gedaan naar gezondheid in de provincie. Er wordt een bestuurlijke notitie opgesteld en een factsheet met informatie. Dit wordt vooral ingestoken vanuit natuur en milieu, met aandacht voor de gezondheid van inwoners. Belangrijk daarbij is aandacht voor de rol van de provincie. Ze wil in de kern vooral informeren en inspireren. Immers, de GGD-regio's Twente en IJsselland spelen een belangrijke rol in het vaststellen van het gezondheidsbeleid en gemeenten bij het uitvoeren ervan.

Evenementen

Beeldbepalende evenementen, potentieel beeldbepalende én kleine evenementen zijn het fundament van het evenementenbeleid 2017-2019 van de provincie Overijssel. Dit zijn de evenementen die Overijssel stevig op de (inter)nationale kaart zetten. Het gaat om gevestigde cultuur- en sportevenementen met een (inter)nationale en provinciale uitstraling, een groot mediabereik en een kwalitatief hoog ni-

veau. Onder de 17 beeldbepalende evenementen en evenementen die beeldbepalend kunnen worden, zijn er 8 gericht op sport en bewegen. De keuze voor deze evenementen is onder andere gebaseerd op de keuze voor enkele zogenoemde kernsporten. Dit zijn hardlopen, fietsen, triathlon, schaatsen, skeeleren en hippische sport. De keuze voor deze kernsporten komt vanuit evenementenbeleid en vrijetijdseconomie. Er ligt nu geen inhoudelijke verbinding met het programma Sociale Kwaliteit.

4.3 Hoe benut de provincie de waarden van sport en bewegen?

Als we bovenstaande bespreking en ons veldwerk koppelen aan het Human Capital Model, dan zien we dat de waarden van sport en bewegen door de provincie en de gemeenten op verschillende manieren worden benut.

Fysieke waarde

Met verschillende programma's waarin de provincie investeert wordt van de fysieke waarde van sport en bewegen geprofiteerd. Voorbeelden hiervan zijn Beweegmakelaar, Loopland Overijssel en Stichting Zinderen. Binnen deze programma's is bijvoorbeeld aandacht voor algemeen uithoudingsvermogen, gezondheid en preventie met als doel ziekte en zorg te voorkomen.

Emotionele waarde

De aandacht voor de emotionele waarde van sport en bewegen is minder groot. Natuurlijk is het zo dat alle programma's die zich richten op sport en bewegen ervoor zorgen dat mensen plezier hebben, genieten en zich daardoor beter voelen, maar programma's, projecten of organisaties die zich hier expliciet op richten zijn wij niet tegengekomen.

Sociale waarde

De provincie heeft de afgelopen jaren duidelijk ingezet om sport als middel in te zetten voor het opzetten van sociale netwerken en relaties en om maatschappelijke betrokkenheid te creëren. Zoals aangegeven heeft ze daarvoor ook verschillende instrumenten ingezet. Dit is dan ook het hart van het programma Sociale Kwaliteit. De sociale waarde van sport wordt daarmee duidelijk benut.

Persoonlijke waarde

De provincie gaat investeren in Talentontwikkeling Overijssel. Hierin zijn onderwijs, gezondheid, sport, (para)medische zorg, fysiotherapie en overheid vertegenwoordigd om gezamenlijk te komen tot een ondersteuningsnetwerk voor talentvolle bewegers. De aandacht voor de persoonlijke waarde van sport is hier groot omdat heel nadrukkelijk aandacht is voor thema's als assertiviteit, inzet, zelfdiscipline, respect en verantwoordelijkheid.

Intellectuele waarde

Voor de intellectuele waarde van sport en bewegen is (nog) weinig aandacht. Een voorbeeld van een programma dat wordt ondersteund door de provincie waarin dit wel gebeurt, is Happy Life. De combinatie tussen denken en doen is hierin verweven, wat een positief effect zou kunnen hebben op schoolprestaties en geheugen.¹⁰

¹⁰ Het bewijs voor de intellectuele waarde van sport en bewegen is nog niet solide, zo blijkt uit meerdere onderzoeken.

Financiële waarde

Overijssel kent 5 topsportevenementen, beter bekend als de 'International Topsport Events Twente' die jaarlijks terugkeren. Dat is een uniek gegeven in Nederland. Daarnaast worden tal van andere groot- en kleinschalige sportevenementen in Overijssel georganiseerd. De 'voorlatenschap', zoals de aantrekkelijkheid voor vrijwilligersparticipatie, ontplooiingsmogelijkheden is van grote sociaal-maatschappelijke waarde. De (economische) spin-off, bijvoorbeeld in de vrijetijdseconomie en innovatiekracht die deze evenementen creëren in de provincie heeft een duidelijke financiële waarde.

5. Waar moet de focus liggen?

We hebben verteld over ontwikkelingen op verschillende niveaus en een analyse gegeven welke waarden van sport en bewegen worden benut. Door middel van meerdere interne sessies met de provincie zijn we vervolgens gekomen tot een aantal ambities voor toekomstig beleid. Daaruit is het volgende ontstaan.

Onder het motto 'Een leven lang bewegen in Overijssel' vindt de provincie Overijssel het belangrijk dat iedereen in Overijssel gestimuleerd wordt een leven lang te bewegen, op een eigen niveau en met een eigen doel. Dat doel kan voor iedereen anders zijn.

De provincie heeft drie ambities:

- 1. We willen dat ieder kind het beste uit zichzelf kan halen**
Ieder kind heeft talent. Alles moet worden gedaan om dat talent maximale kansen te bieden om zich te ontwikkelen. Enkelen van hen zullen dé top halen, anderen halen hún top.
- 2. We willen sport en bewegen inzetten als middel voor ontmoeting en sociale samenhang**
Sport en bewegen biedt een positief sociaal klimaat dat het mogelijk maakt sociale vaardigheden te ontwikkelen, om vrienden te maken en daarmee het sociale netwerk uit te breiden.
- 3. We willen sport en bewegen inzetten om gezondheid en vitaliteit te bevorderen**
Bewegen heeft een positieve invloed op de gezondheid en vermindert de kans op ziekten. Het is in elke levensfase effectief om te investeren in bewegen. Hoe eerder in het leven wordt aangeleerd om te bewegen, hoe langer er geprofiteerd kan worden van de fysieke en mentale waarde ervan.

Naast deze 'inhoudelijke' thema's is het van belang dat bij het opzetten en uitvoeren van projecten en programma's de volgende, de volgende facetten aandacht krijgen:

- Slimme verbindingen:* in hoeverre is er aandacht voor bijvoorbeeld verbindingen tussen sectoren, organisaties en werkvelden?
- Innovatie:* in hoeverre is het project of programma vernieuwend en anders ten opzichte van bestaande projecten en programma's?
- Verleiden tot samenwerken:* in hoeverre wordt binnen projecten en programma's samengewerkt tussen professionals en organisaties, al dan niet uit verschillende sectoren of vanuit verschillende invalshoeken?
- Delen en leren:* in hoeverre is binnen (of vanuit) projecten en programma's aandacht voor het volgend van voortgang en het delen van kennis met andere partners?

Op de volgende pagina wordt bovenstaande visie nog een keer schematisch weergegeven.

De kern van het verhaal

De focus kan kort en krachtig worden samengevat in de volgende kreten, die samenhangen met de ambitie van de provincie om inwoners te stimuleren tot een leven lang bewegen:

- Haal het beste uit jezelf
- Haal het beste uit elkaar
- Haal het beste uit je regio
- Haal het beste uit de provincie

6. Dit gunnen wij de provincie Overijssel!

Hoe nu verder? Wij zien en voelen de kracht van sport en bewegen. In het land, in het werkveld en in het provinciehuis. Wij zouden het geweldig vinden als de provincie samen met maatschappelijke partners sport, bewegen en gezondheid in de provincie Overijssel nog nadrukkelijker gaat benutten. Hiervoor doen we 4 aanbevelingen.

1. Blijf het gezicht sportiviteit, samenwerking en vernieuwing

De rol van regisseur die de provincie in september 2017 met de inzet van de kwartiermakers op zich heeft genomen, heeft veel losgemaakt. Door deze onafhankelijke rol zijn samenwerkingen versterkt en ontstaan. Deze rol wordt door betrokken organisaties zeer gewaardeerd. Partijen zijn verbonden en met name in Twente is een start gemaakt met een aantal projecten en programma's. Goede voorbeelden hiervan zijn Talenterkenning- en ontwikkeling in het onderwijs en Loopland Overijssel, waarmee de *fysieke, persoonlijke en sociale waarde* van sport en bewegen wordt benut. De provincie zou deze ontwikkeling nog een stap verder kunnen brengen door betrokken partijen de mogelijkheid te geven om een projectleider of programmaleider aan te stellen. De aandacht moet daarbij uitgaan naar bestendiging en verduurzaming door het zelforganiserend vermogen van de betrokken organisaties te benutten. In IJsselland is bovengenoemde in mindere mate het geval en zal nog meer energie gestoken moeten worden in het verbinden van partijen en het opstarten van programma's. Een voorbeeld hiervan is het IJssellandse model voor sport en bewegen, naar het voorbeeld uit IJsland. Om dit te realiseren zou de provincie kunnen investeren in een proces-/projectleider die samen met gemeenten het IJssellands model ontwikkelt en uitrolt. *De fysieke en emotionele waarde* van sport en bewegen krijgt hier expliciet aandacht. Tot slot zouden de initiatieven van de Koplopersgroep Talentontwikkeling ondersteund moeten worden door de provincie. De ingezette koers om het beste uit ieder kind te halen als basis voor een leven lang bewegen kan daardoor echt in de provincie worden verankerd.

Daarbij is het belangrijk om het momentum vast te houden en niet een te groot gat te laten ontstaan in de huidige samenwerkingsverbanden. Zo kan de provincie het proces zodanig helpen inrichten of bijsturen dat dit gunstig verloopt voor alle betrokken partijen en de provincie zelf. Hierdoor behoud je korte lijnen met het veld en kun je vanuit een relatief onafhankelijke en objectieve positie invloed uitoefenen op een verduurzaamde uitrol en implementatie van 'Een leven lang bewegen in Overijssel'.

Samengevat: waar moet de provincie op inzetten?

Er zijn drie ontwikkelingen waar de provincie wat ons betreft op in zou moeten zetten. We behandelen deze hieronder puntsgewijs:

1. Breng de samenwerking tussen Twentse gemeenten een stap verder door:

- het bekrachtigen van concrete plannen vanuit regionale visie
- het maken van verbindingen met lopende ontwikkelingen, programma's en projecten
- te investeren in een programmamanager/projectleider voor Loopland Overijssel en talenterkenning in het onderwijs

2. *Stimuleer regionale samenwerking IJsselland door:*

- gemeenten te ondersteunen bij de ontwikkeling en uitrol van een IJssellands model sport & bewegen.
- verbindingen te maken tussen gemeenten uit Salland om in te zetten op talentherkenning en -ontwikkeling in het basisonderwijs
- gemeenten te koppelen aan programma's als Loopland Overijssel en Talentontwikkeling Overijssel

3. *Blijf betrokken bij Talentontwikkeling in Overijssel door:*

- te ondersteunen bij het verduurzamen van Talentontwikkeling in Overijssel
- te zorgen voor verbindingen tussen regio's bij de implementatie van Talentontwikkeling in Overijssel
- te zorgen voor koppelingen van andere provinciale initiatieven aan Talentontwikkeling Overijssel

2. Denk nog meer sport- en beweeginclusief

Sport en bewegen bevinden zich al lang niet meer in de marge van de samenleving, maar zijn opgerukt naar het centrum. De samenleving is al jaren aan het 'versporten' (in de meest brede zin van het woord). Sport en bewegen raken ook aan tal van beleidsterreinen in de provincie en kunnen als middel een geweldige bijdrage leveren aan het realiseren van maatschappelijke doelen. Wij zien dat als een kans. Voor de provincie betekent dit om op zowel beleidsmatig niveau (samenwerking tussen afdelingen) als uitvoerend niveau (samenwerking tussen organisaties) nog meer sport- en beweeginclusief te denken en handelen en dus verbindingen te blijven leggen met andere sectoren. Hierdoor kan ook de *financiële waarde* van sport en bewegen nog beter worden benut. Dat gebeurt al steeds meer door de koppeling met andere kerntaken, zoals zorginnovatie, natuur & milieu en gezondheid, en dat is een positieve ontwikkeling. Toch zou de provincie haar 'provinciale ambitie en visie' op sport en bewegen nog meer kunnen uitdragen en een duidelijker smoel kunnen geven, temeer omdat dit belangrijk wordt gevonden door het veld. Een eerste moment waarin ambities en visies zijn uitgesproken is tijdens de Kick-off 'Een leven lang bewegen in Overijssel' op 29 juni 2018. Het tweede moment dat wordt benut zijn de Social Inclusion Games, waar 'Een leven lang bewegen en inclusie' centraal staat. Als derde is de provincie Overijssel partner en verbinder in het Go Overijssel festival, hét Overijsselse inspiratiefestival voor sport, bewegen en gezondheid. Daarnaast zou gekeken kunnen worden in hoeverre de ambities van de provincie nog steviger kunnen worden neergezet en breder gecommuniceerd zouden kunnen worden, zodat het niet alleen de professional raakt, maar ook de inwoner van Overijssel.

3. Blijf aansluiting zoeken bij landelijke ontwikkelingen als het Sportakkoord

De provincie heeft met de inzet van ons als kwartiermakers een duidelijk signaal afgegeven aan haar maatschappelijke partners dat ze sport, bewegen en gezondheid belangrijke thema's vindt voor nu en in de toekomst. Het daarvoor gekozen moment sluit ook nog eens aan bij belangrijke landelijke ontwikkelingen. Er is daarmee een beweging in gang gezet die vastgehouden moet worden. Het leveren van een bijdrage aan het Sportakkoord is daarbij een duidelijk signaal. Door hier aansluiting te zoeken blijf je in beeld als proactieve sportprovincie. Dat biedt mogelijkheden als strategisch partner bij landelijke lobby's, maar zorgt er ook voor dat snel kan worden ingespeeld op landelijke (maatschappelijke) ontwikkelingen op het gebied van sport en bewegen. Te denken valt aan de 'doorontwikkeling' van de buurtsportcoach naar een Sociale buurtsportcoach. De Buurtsportcoach Academy kan hier een rol in

spelen door kennis te en voorbeelden te verzamelen en verspreiden. Wij zien het verder als een mooi streven om binnen de 'coalitie' van proactieve sportprovincies een nóg prominentere plek in te nemen en te laten zien op welke wijze Overijssel bijdraagt aan het doel om alle Nederlanders in elke levensfase de kans te geven om (meer) te sporten en te bewegen als middel voor een inclusieve samenleving. We zien daarbij kansen om (top)sportevenementen als podium te gebruiken. Evenementen bieden namelijk een zichtbaar platform om sportief te verbinden. Naast de actieve deelname bieden de evenementen een ideaal podium waar politiek, bestuurlijk, maatschappelijk en commercieel Overijssel elkaar kan ontmoeten, vinden en inspireren. Het draagt bij aan kennisuitwisseling en nieuwe samenwerkingsverbanden tussen partijen uit diverse sectoren, waardoor kansen voor de sport en bewegen nog beter kunnen worden benut. Wij zien tot slot kansen om een provinciaal akkoord op te stellen, waarin de volgende thema's een plek moeten krijgen:

1. Sportevenementen
2. Talentontwikkeling
3. Regionale samenwerking met/tussen gemeenten op (sociaal - maatschappelijke) thema's
4. Mogelijk maken van innovatie

'Ik vind het wenselijk dat de provincie met alle Overijsselse gemeenten komt tot een provinciaal akkoord, waarbinnen alle gemeenten hun norm voor sport en bewegen van alle inwoners benoemen'

(Wybren Bakker, statenlid provincie Overijssel)

4. Speel in op landelijke beweegtrend: de openbare ruimte is het sportpark van de toekomst

Zoals eerder besproken, gebruiken veel individuele en ongebonden sporters steeds vaker de openbare ruimte voor hardlopen, wandelen of fietsen. Sporten en bewegen in de openbare ruimte wordt populairder en meer zichtbaarder. Daarmee lijkt ook de drempel om te gaan bewegen steeds lager te worden. Toch leidt dit niet per definitie tot gezond(er) gedrag. Het is nodig om een sterk sport- en beweegnetwerk met zowel goede sociale als fysieke verbindingen te creëren. De provincie Overijssel speelt al in op deze ontwikkeling door programma's als 'Groen, groener, groenst' en de aanleg van (openbare) jeu de boules banen. Ook denkt de provincie vanuit verschillende beleidsterreinen mee in de ontwikkeling van Sportcampus Diekman, een regionaal sportpark. Deze rol zou nog verder kunnen worden ingevuld. Het benutten van de openbare ruimte (en de natuur) ten behoeve van sport en bewegen heeft namelijk ook nog eens een recreatief en toeristisch belang. Regionale routenetwerken voor bijvoorbeeld wandelaars, fietsers en hardlopers hebben immers grote aantrekkingskracht op 'bezoekers' uit binnen- en buitenland. Een veelgevraagde rol vanuit het veld aan de provincie is om 'te verleiden tot samenwerking'. Onze aanbeveling is om een 'Challenge' uit te schrijven waarbij maatschappelijke partners worden verleid om tot gezamenlijke planvorming te komen om de openbare ruimte beweegvriendelijk in te richten.

Bijlage 1: voorbeeldprojecten en -programma's

In onderstaand overzicht worden enkele voorbeeldprojecten genoemd die tijdens de verkenning zijn verzameld. Dit is slechts een greep uit een groot aantal projecten dat in Overijssel wordt uitgevoerd. De projecten sluiten aan bij de ambities van de provincie zoals besproken in hoofdstuk 4. Bij het verzamelen en 'beoordelen' van de verschillende projecten en programma's zijn vanuit het programma Sociale Kwaliteit de volgende uitgangspunten toegepast:

- Bovenlokaal-regionaal karakter
- Project- en programmabasis (kop en staart)
- Duurzaam karakter/borging/bestendinging
- Samenwerking/gezamenlijke investering (tijd, geld, netwerk, inzet)
- Aansluiten wensen/behoefte/(on)mogelijkheden doelgroepen
- Monitoren/evaluatie/onderzoek
- Delen en leren
- Meerwaarde voor de samenleving

Ambitie 1: We willen dat ieder kind het beste uit zichzelf kan halen

Binnen deze ambitie zijn op dit moment 2 programma's in beeld die met ondersteuning van de provincie tot uitvoer gebracht zouden kunnen worden.

1. 'Talentontwikkeling Overijssel'

De Koplopersgroep Talentontwikkeling in Overijssel wil voor talentvolle bewegers in Overijssel een omgeving creëren waarin vrijwilligers, professionals en organisaties het beste uit elkaar halen en talentvolle bewegers de kans krijgen om het beste uit zich te halen. Om dit te realiseren is een aanvraag ingediend bij de provincie.

2. Programmatische talentherkenning en -ontwikkeling vanuit visie Twentse gemeenten

De werkgroep talentherkenning en -ontwikkeling die vanuit de regionale samenwerking tussen Twentse gemeenten is opgezet wil een proeftuin opzetten rondom de verschillende methodieken om inzicht krijgen in het talent van kinderen. In samenwerking met regionale en lokale buurtsportcoaches en combinatiefunctionarissen talentherkenning en -ontwikkeling moet een sterk team gevormd worden om het bewegingsonderwijs- en klimaat een kwaliteitsimpuls te geven.

Ambitie 2: We willen sport en bewegen inzetten als middel voor ontmoeting en sociale samenhang

Binnen deze ambitie zijn op dit moment 2 programma's in beeld die met ondersteuning van de provincie tot uitvoer gebracht zouden kunnen worden.

1. Sportcampus Enschede

In Enschede willen 5 partijen, Stichting FC Twente Vrouwen, Sportclub Enschede, VV Zuid Eschmarke, Sportaal en Gemeente Enschede samen een duurzame trainingsaccommodatie realiseren. Het moet een open regionaal sportpark worden, dat bijdraagt aan een leefbare en veilige wijk. Een duurzame leefomgeving waar sport de basis is en talenten worden ontwikkeld. De accommodaties worden maatschappelijk inzetbaar en worden ontmoetingsplekken voor mensen uit de wijk.

2. Social Inclusion Games

De Social Inclusion Games (SIG), die worden gehouden van 29 juli t/m 4 augustus 2018, is een internationaal en uniek sportevenement waaraan mensen uit ruim 15 landen 1500 deelnemers meedoen. De SIG is de Olympische Spelen voor kwetsbare mensen. Deelnemers zijn cliënten van de maatschappelijke opvang, vrouwenopvang, sociale verslavingszorg en GGZ. Het is de tweede keer dat in Nederland de SIG wordt georganiseerd en Enschede de speelstad is.

Ambitie 3: We willen sport en bewegen inzetten om gezondheid en vitaliteit te bevorderen

Binnen deze ambitie zijn op dit moment 2 programma's in beeld die met ondersteuning van de provincie tot uitvoer gebracht zouden kunnen worden.

1. Loopland Overijssel

Loopland Overijssel heeft als doel om kinderen en volwassenen beter te leren bewegen & lopen. Met leskaarten worden vakdocenten uit het bewegingsonderwijs en trainers handvatten geboden om de motorische ontwikkeling op het gebied van lopen te verbeteren. Daarnaast worden speciale programma's aangeboden voor sportverenigingen, scholen en bedrijven.

2. Go Overijssel: het inspiratiefestival voor sport, bewegen en gezondheid.

De Overijsselse Sportontmoeting wordt omgedoopt tot festival gericht op sport, bewegen en vitaliteit. Bijzonder hieraan is dat Sportservice Overijssel, SportService Zwolle, GGD regio IJsselland, GGD Twente en de provincie Overijssel met elkaar samenwerken om de volgende doelen te realiseren:

- Kennis delen
- Inspireren
- Innoveren
- Netwerken
- Verbinden

Bijlage 2: betrokken professionals

Achternaam	tussenvoegsel	Voornaam	Organisatie ¹¹
Haselbekke		Marco	Argo
Kruders		Aschwin	Aschwin Kruders Sport Promotions
Rutten		Han	Bewegen Werkt Holding BV
Marsman		Gerard	Coaches Betaald Voetbal / Topsport Overijssel
Lamberts		Annemien	CSG het Noordik Almelo topsport talen
Graaf	De	Nina	Dearnova
Duinstra		Uilke	Dearnova
Bokhout		Laurens	ENO/ Salland Zorgverzekeringen
Linden	van der	Bas	ENO/ Salland Zorgverzekeringen
Most	van der	Most	ENO/ Salland Zorgverzekeringen
Melief		Sandra	Enschede Marathon
Kenkhuis		Marijke	FBK-Games
Kloosterman		Hans	FBK-Games
Schreurs		Bas	FC Twente
Koopman		Henk	Gemeente Almelo
Letteboer		Herma	Gemeente Almelo
Seldam	ten	Ireen	Gemeente Almelo
Boer	de	Mike	Gemeente Borne
Welten		Rob	Gemeente Borne

Achternaam	tussenvoegsel	Voornaam	Organisatie
Tenniglo		Gemma	Gemeente Borne
Hollak		Marco	Gemeente Dalfsen
Bult		Iwan	Gemeente Dinkelland
Schilde	van de	Joris	Gemeente Enschede
Houdt	van	Jurgen	Gemeente Enschede
Smid		Marcel	Gemeente Hardenberg
Coes		Johan	Gemeente Hellendoorn
Galgenbeld		Hans	Gemeente Hellendoorn
Berh	van de	Monique	Gemeente Hellendoorn
Nijhof		René	Gemeente Hellendoorn
Bruggink		Claudio	Gemeente Hengelo
Wildemors		Chantal	Gemeente Hengelo
Oude Bennink		Mark	Gemeente Hengelo
Slagers		Martin	Gemeente Hof van Twente
Vlierhuis		Guido	Gemeente Kampen
Hassink		Joop	Gemeente Losser
Klein Poelhuis		Marco	Gemeente Losser
Christenhusz		Rob	Gemeente Oldenzaal
Dikken		Mark	Gemeente Oldenzaal
Bosch		Anton	Gemeente Olst-Wijhe
Nijhof		K.G.J.	Gemeente Olst-Wijhe
Zanten	Van	Kees	Gemeente Ommen
Jos		Koopman	Gemeente Ommen
Loode		Werner	Gemeente Rijssen-Holten
Berge	ten	Giel	Gemeente Rijssen-Holten
Krale		Bert	Gemeente Staphorst
Zwartsenburg		Mariska	Gemeente Steenwijkerland
Valk		Carmen	Gemeente Twenterand

Achternaam	tussenvoegsel	Voornaam	Organisatie
Stevens		Debby	Gemeente Twenterand
Bekke		Hans	Gemeente Wierden
Waleczek		Judith	GGD Twente
Dinsbach		Samantha	GGD Twente
Tijhuis		Karlijn	GGD TWente
Hage		Magda	Health Innovation Park
Peters		Kim	Health Innovation Park
Muller		Rob	Hockeyclub Deventer
Pion		Johan	Hogeschool Arnhem Nijmegen
Platvoet		Sebastiaan	Hogeschool Arnhem Nijmegen
Hilbrands		Marc	Hogeschool Windesheim
Schutte		Bas	Hogeschool Windesheim
Steenweg		Guy	Hogeschool Windesheim
Migchielsen		Richard	Invest to Grow
Kuipers		André	Korfbalstars
Groenman		Rembert	Nederlandse Triathlon Bond
Berk		Adrie	Nederlandse Triathlon Bond
Jong	de	Berteke	Nederlandse Triathlon Bond
Tarel	van	Peter	Nevobo
Heskamp		Benno	Noaberkracht (Dinkelland)
Wetering	Van de	Henk	NOC*NSF
Gelder	Van	Ingrid	NOC*NSF
Lamsma		Eric	OCON-Sport
Höfte		Jessica	OCON Orthopedische kliniek
Boshuis		Sabine	Optisport
Jansen		Arjan	PEC Zwolle United
Bennink		Arthur	Pro-F

Achternaam	tussenvoegsel	Voornaam	Organisatie
Bakker		Wiebren	Provinciale Staten Overijssel
Staaik	van der	Thomas	ROC Landstede / Topsport Overijssel
Heun-Metscher	van	Anne-Lies	ROC van Twente
Oude Alink		Gerald	ROC van Twente
Vincent		Michiel	Ronde van Overijssel
Cooiman		Henri	RTC Judo Enschede
Jongsma		Sander	RTV Oost
Schulten		Sandra	RTV Oost
Oude Wesselink		Marcel	RTV Oost
Bree	van	Maarten	Run bik run Borne
Veneman		Henk	Schaatsen RTC Oost
Sluijs	van	Michel	Sportaal
Elferink		Roy	Sportaal
Agelink		Jasper	Sportaal
Gerritsen		Nancy	Sportaal
Berg	van den	Matthijs	Sportaal
Morsink		Bas	Sportaal
Busscher		Erik	Sportbedrijf Almelo
Kuizenga		Sigrid	Sportbedrijf Almelo
Tepperik		Maurice	Sportbedrijf Deventer
Hendriks		Meriël	Sportbedrijf Deventer
Lankwarden		Aschwin	Sportbedrijf Deventer
Paalman		Maarten	Sportbedrijf Raalte bv
Trooster		Brigit	Sportbedrijf Raalte bv
Berg	van den	Thijs Jan	Sportcampus de Pelikaan
Bos		Johan	Sportfysiotherapie Topvorm Twente
Boessenkool		Jan-Jaap	Sportservice Hardenberg

Achternaam	tussenvoegsel	Voornaam	Organisatie
Bos		Jenneke	Sportservice Kampen
Velde	Van der	Arjan	Sportservice Overijssel
Goettsch		Hack	Sportservice Overijssel
Oosterga		Cindy	Sportservice Overijssel
Harmsel	ten	Liselot	Sportservice Overijssel
Leeuwen	van	Jeroen	SportService Zwolle
Mellema		Martijn	SportService Zwolle
Kleinsman		Moniek	Statenlid
Bakker		Dik	Stichting Wielerronde van Overijssel
Gennip	Van	Yvonne	Talentboek
Jagt	van der	Mark	Talentboek
Wullink		Jan-Jaap	Tea Djopzz
Boogerd		Anje	Topsport Overijssel
Heuvel		Annemarie	Topsportconnect
Pieters		Martin	Triathlon Holten
Holtmaat		Herman	Triathlon Luttenberg
Stoevenbelt		Sander	Triami
Wentink		Edwin	Triathlon Club Twente
Gosseling		Guido	Triathlon Club Twente
Markvoort		Hendri	Triathlon Holten
Jesse		Mark	Triathlon Vroomshoop
Jesse		Joke	Triathlon Vroomshoop
Jansen		Rudi	TTWV Hof van Twente
Appelo		Olga	TV Triade
Dijk	van	Jeroen	TV Triade
Passies		Henk	TV Trios Borne
Ardesch		Hennie	Vaarkwerkhorst 24

Achternaam	tussenvoegsel	Voornaam	Organisatie
Zandhuis		Jaco	Vereniging Sport en Gemeenten
Hoveling		René	Via Vie Welzijn
Heer	de	René	Zwolle

¹¹ Met deze organisaties is individueel of in groepsverband gesproken.

Bijlage 3: ons avontuur

"EEN LEVEN LANG BEWEGEN" IN OVERJESSEL

